

Atribuční chyby

Jan Šerek

Sociální psychologie I

12. 11. 2024

Co vás napadne jako první?

Proč jsou někteří lidé dlouhodobě nezaměstnaní?

Co vás napadne jako první?

Proč jsou někteří lidé dlouhodobě nezaměstnaní?

Proč jsou někteří řidiči na ulicích agresivní?

Atribuce

proces, během kterého se pokoušíme porozumět chování druhých lidí

interní (dispoziční) atribuce: domníváme se, že chování má co dělat s danou osobou (jejími vlastnostmi, postoji atd.)

externí (situační) atribuce: domníváme se, že chování má co dělat s danou situací, ve které se osoba ocitla

Základní atribuční chyba

Lidé mají tendenci přeceňovat dispoziční příčiny chování druhých.

Základní atribuční chyba

Lidé mají tendenci přeceňovat dispoziční příčiny chování druhých.

Klasický experiment Jonese a Harrise (1967)

usuzování na postoje mluvčích na základě obsahu jejich proslovu a informace o dobrovolnosti volby proslovu

Základní atribuční chyba

Lidé mají tendenci přeceňovat dispoziční příčiny chování druhých.

Klasický experiment Jones
usuzování na postoje mlu
informace o dobrovolnos

teorie odpovídajících
závěrů – atribuce záměru

TABLE 1
EXPERIMENT I: MEANS^a AND VARIANCES FOR ATTRIBUTED ATTITUDE SCORES

		Speech direction		
		<i>Pro-Castro</i>	<i>Anti-Castro</i>	<i>p</i> _{diff}
Choice	<i>N</i>	13	13	
	$\bar{X}$	59.62	17.38	< .001
	<i>s</i> ²	13.59	8.92	
No Choice	<i>N</i>	10	15	
	$\bar{X}$	44.10	22.87	< .001 ^b
	<i>s</i> ²	147.65	17.55	
<i>p</i> _{diff}		< .01 ^b	< .01	

^a Possible range from 10 (extreme anti) to 70 (extreme pro). The average subject's "own score" was 32.23, *s*² = 35.54.
^b Degrees of freedom, and therefore probability values, adjusted for unequal population variances.

Základní atribuční chyba

Teorie odpovídajících závěrů (correspondent inference theory, Jones & Davis, 1965)

dvě fáze:

atribuce záměru (svobody volby)

aktér zná důsledky jednání
aktér je schopný jednání vykonat

atribuce dispozice

srovnání důsledků realizovaného a nerealizovaného jednání – odpovídající závěr pravděpodobnější u jednání s jedinečnými, neobvyklými, (sociálně) nežádoucími důsledky

hledáme tzv.
non-common
effects

Základní atribuční chyba

Lidé mají tendenci přeceňovat dispoziční příčiny chování druhých.

Proč?

Základní atribuční chyba

Lidé mají tendenci přeceňovat dispoziční příčiny chování druhých.

Proč?

- nápadnost (osoba versus pozadí)
- automatická interní atribuce + záměrné/kontrolované zohlednění situačních faktorů (které vyžaduje úsilí)
- tendence hledat ve světě okolo jistotu a smysl (např. víra ve spravedlivý svět)
- kultura a ideologie

Základní atribuční chyba

Lidé mají tendenci přeceňovat dispoziční příčiny chování druhých.

Existují nějaké protipříklady?

Můj syn by nikdy nic takového neudělal, museli ho navést spolužáci. Vždyť ti pořád dělají takové vylomeniny, protože to jsou pěkní grázlíci. Když nad nimi stojí učitel, to sekají dobrotu, ale jakmile není ve třídě, hned zvlčí. Náš Kájík byl s námi třeba o víkendu navštívit nemocnou babičku, tak hodný chlapec to je.

Positivity / negativity effect

Můj syn by nikdy nic takového neudělal, museli ho navést spolužáci. Vždyť ti pořád dělají takové vylomeniny, protože to jsou pěkní grázlící. Když nad nimi stojí učitel, to sekají dobrotu, ale jakmile není ve třídě, hned zvlčí. **Náš Kájík byl s námi třeba o víkendu navštívit nemocnou babičku, tak hodný chlapec to je.**

OSOBA, kterou	pozitivní čin	negativní čin
máme rádi	dispoziční	situační
nemáme rádi	situační	dispoziční

který typ atribucí kdy přeceňujeme

Jaký je podle vás Petr Pavel?

1. A) realistický
B) idealistický
C) záleží na situaci
2. A) dominantní
B) submisivní
C) záleží na situaci
3. A) skeptický
B) důvěřivý
C) záleží na situaci
4. A) tichý
B) hovorný
C) záleží na situaci
5. A) uhlazený
B) přirozený
C) záleží na situaci
6. A) uvolněný
B) kontrolující se
C) záleží na situaci
7. A) racionální
B) emotivní
C) záleží na situaci
8. A) svědomitý
B) nesvědomitý
C) záleží na situaci
9. A) opatrný
B) smělý
C) záleží na situaci
10. A) mírný
B) tvrdý
C) záleží na situaci
11. A) společenský
B) odměřený
C) záleží na situaci
12. A) otevřený
B) uzavřený
C) záleží na situaci

Jaký / jaká jste vy?

1. A) realistický
B) idealistický
C) záleží na situaci
2. A) dominantní
B) submisivní
C) záleží na situaci
3. A) skeptický
B) důvěřivý
C) záleží na situaci
4. A) tichý
B) hovorný
C) záleží na situaci
5. A) uhlazený
B) přirozený
C) záleží na situaci
6. A) uvolněný
B) kontrolující se
C) záleží na situaci
7. A) racionální
B) emotivní
C) záleží na situaci
8. A) svědomitý
B) nesvědomitý
C) záleží na situaci
9. A) opatrný
B) smělý
C) záleží na situaci
10. A) mírný
B) tvrdý
C) záleží na situaci
11. A) společenský
B) odměřený
C) záleží na situaci
12. A) otevřený
B) uzavřený
C) záleží na situaci

Spočítejme si odpovědi C u Pavla a sebe.

Actor-observer bias

U sebe přeceňujeme situační příčiny, zatímco u druhých dispoziční.

Je 10 hodin večer. Druhý den v 10 ráno máte zapsaný první termín písemné zkoušky ze sociální psychologie, ze kterého se už nejde odhlásit. Nic neumíte, chce se vám spát a začíná být jasné, že není šance se to naučit. Jak bude příběh pokračovat?

Je 10 hodin večer. Druhý den v 10 ráno máte zapsaný první termín písemné zkoušky ze sociální psychologie, ze kterého se už nejde odhlásit. Nic neumíte, chce se vám spát a začíná být jasné, že není šance se to naučit. Jak bude příběh pokračovat?

Nakonec se rozhodnete na zkoušku jít. Otázky nějak otipujete a dostanete za B. Jak je to možné?

Self-serving bias

Přeceňování interních příčin u vlastních úspěchů a externích příčin u vlastních neúspěchů.

Group-serving bias

Self-handicapping

Příklady

- sport
- závislosti

Kritika

Další příklad

Egocentrická zkreslení

- tendence přeceňovat svůj vliv na výsledky a chování skupiny, které jsem členem
- tendence vidět sebe sama jako příčinu a cíl chování druhých lidí

Jaké první dvě věci vás napadnou ...?

Proč vyučující psychologie na FSS nastavili obtížnost předmětů tak, že všechny zkoušky napoprvé udělá pouze minimum studentů?

Jaké první dvě věci vás napadnou ...?

Proč vyučující psychologie na FSS nastavili přijímací řízení tak, že je přijato pouze malé procento uchazečů?

Jaké první dvě věci vás napadnou ...?

Proč vyučující psychologie na FSS nastavili obtížnost předmětů tak, že všechny zkoušky napoprvé udělá pouze minimum studentů?

Proč vyučující psychologie na FSS nastavili přijímací řízení tak, že je přijato pouze malé procento uchazečů?

Hédonická relevance

Pokud nás jednání druhého negativně ovlivní, máme tendenci přeceňovat dispoziční příčiny jeho chování.

Přečtěte si prosím následující popis ...

Skupina studentů se zúčastnila ukázkového teambuildingového programu v lanovém centru. Během jedné aktivity došlo k fyzickému střetu mezi dvěma studenty. Ačkoli si oba způsobili drobné oděrky, téměř je v danou chvíli nezaznamenali a dále v aktivitě pokračovali.

Skupina studentů se zúčastnila ukázkového teambuildingového programu v lanovém centru. Během jedné aktivity došlo k fyzickému střetu mezi dvěma studenty. Oba si přivodili relativně vážná zranění – jeden byl do nemocnice dopraven se zlomenou nohou a druhý se středně těžkým otřesem mozku.

Proč podle vás došlo k popsaným střetům?

Skupina studentů se zúčastnila ukázkového teambuildingového programu v lanovém centru. Během jedné aktivity došlo k fyzickému střetu mezi dvěma studenty. **Ačkoli si oba způsobili drobné oděrky, téměř je v danou chvíli nezaznamenali a dále v aktivitě pokračovali.**

Skupina studentů se zúčastnila ukázkového teambuildingového programu v lanovém centru. Během jedné aktivity došlo k fyzickému střetu mezi dvěma studenty. **Oba si přivodili relativně vážná zranění – jeden byl do nemocnice dopraven se zlomenou nohou a druhý se středně těžkým otřesem mozku.**

Defenzivní atribuce

Máme tendenci vysvětlovat nešťastné události způsobem, který redukuje naše související negativní pocity.

(1) Vnímaná větší **závažnost** události **posiluje** atribuci vnitřním příčinám (a oslabuje atribuci náhodě)

Jana seděla za volantem svého auta, když se jí začala stále více motat hlava. Byl to dlouhý den v práci a ona byla unavená. Už chtěla být doma. K tomu se ještě přidalo špatné počasí. Lilo jako z konve a viditelnost na silnici byla minimální. Když projížděla zatáčkou na kluzké silnici, zjistila, že nemá kontrolu nad svým autem. Zatáčka se zdála být nekonečnou a ona se snažila zatáčet na správnou stranu, ale auto klouzalo dál. Najednou ucítila, jak auto ztrácí trakci a pak přišla hrůzná rána. Auto se prudce stočilo a následovalo několik otáček. Zvuk kovu, skla a gumy zněl v tichém dešti. Janin strach a adrenalin byly tak silné, že se nemohla ani pohnout. Když se auto konečně zastavilo, slyšela sirény blížícího se záchranného vozu. Záchranáři přišli na místo nehody a pomohli Janě z auta. Měla jen pár škrábanců a otřes mozku, ale byla živá.

Jak velkou vinu podle vás Jana měla na vzniklé situaci?

0 (žádnou)

10 (velmi velkou)

Defenzivní atribuce

Máme tendenci vysvětlovat nešťastné události způsobem, který redukuje naše související negativní pocity.

- (1) Vnímaná větší **závažnost** události **posiluje** atribuci vnitřním příčinám (a oslabuje atribuci náhodě)
- (2) Vnímaná větší **podobnost** s původcem události **oslabuje** atribuci vnitřním příčinám (a posiluje atribuci náhodě)

Atribuční chyby

- Základní atribuční chyba
- Positivity / negativity effect
- Actor-observer bias
- Self-serving (group-serving) bias
- Egocentrická zkreslení
- Hédonická relevance
- Defenzivní atribuce

Atribuční chyby

Kognitivní x motivační vysvětlení

Podmíněnost jejich výskytu

Odevzdal(a) jste v práci důležitý úkol.

Odevzdal(a) jste v práci důležitý úkol. Druhý den ráno za vámi přijde vaše nadřízená a před všemi kolegy vás pochválí za vynikající práci.

Odevzdal(a) jste v práci důležitý úkol. Druhý den ráno za vámi přijde vaše nadřízená a před všemi kolegy vás pochválí za vynikající práci. Odpoledne si vás zavolá k sobě do kanceláře a požádá vás, abyste si v následujícím měsíci vzal(a) práci navíc a zůstával(a) zde přesčas.

Odevzdal(a) jste v práci důležitý úkol. Druhý den ráno za vámi přijde vaše nadřízená a před všemi kolegy vás pochválí za vynikající práci. Odpoledne si vás zavolá k sobě do kanceláře a požádá vás, abyste si v následujícím měsíci vzal(a) práci navíc a zůstal(a) zde přesčas. Další den vám u oběda kolega mezi řečí poví, že vedení vaší firmy nedávno prošlo školením, jak lépe motivovat zaměstnance.

Odevzdal(a) jste v práci důležitý úkol. Druhý den ráno za vámi přijde vaše nadřízená a před všemi kolegy vás pochválí za vynikající práci. Odpoledne si vás zavolá k sobě do kanceláře a požádá vás, abyste si v následujícím měsíci vzal(a) práci navíc a zůstal(a) zde přesčas. Další den vám u oběda kolega mezi řečí poví, že vedení vaší firmy nedávno prošlo školením, jak lépe motivovat zaměstnance. Navečer vám u kopírky starší kolega pográtuluje ke včerejší pochvale – je prý ve firmě už deset let, ale nikdy neviděl nadřízenou někoho pochválit.

Odevzdal(a) jste v práci důležitý úkol. Druhý den ráno za vámi přijde vaše nadřízená a před všemi kolegy vás pochválí za vynikající práci. Odpoledne si vás zavolá k sobě do kanceláře a požádá vás, abyste si v následujícím měsíci vzal(a) práci navíc a zůstal(a) zde přesčas. Další den vám u oběda kolega mezi řečí poví, že vedení vaší firmy nedávno prošlo školením, jak lépe motivovat zaměstnance. Navečer vám u kopírky starší kolega pográtuluje ke včerejší pochvale – je prý ve firmě už deset let, ale nikdy neviděl nadřízenou někoho pochválit. V noci si z firemního intranetu stáhnete vnitřní směrnice společnosti a zjistíte, že se nadřízeným nedoporučuje hodnotit práci podřízených v přítomnosti dalších kolegů.

Více příčin najednou

- discounting principle (znevažování)
  - tendence přisuzovat příčině menší důležitost, pokud jsou přítomny další příčiny
- augmenting principle (umocňování)
  - tendence přisuzovat příčině větší důležitost, pokud jsou přítomny nějaké „protipříčiny“

Odevzdal(a) jste v práci důležitý úkol. Druhý den ráno za vámi přijde vaše nadřízená a před všemi kolegy vás pochválí za vynikající práci. Odpoledne si vás zavolá k sobě do kanceláře a požádá vás, abyste si v následujícím měsíci vzal(a) práci navíc a zůstával(a) zde přesčas. Další den vám u oběda kolega mezi řečí poví, že vedení vaší firmy nedávno prošlo školením, jak lépe motivovat zaměstnance. Navečer vám u kopírky starší kolega pogratiuluje ke včerejší pochvale – je prý ve firmě už deset let, ale nikdy neviděl nadřízenou někoho pochválit. V noci si z firemního intranetu stáhnete vnitřní směrnice společnosti a zjistíte, že se nadřízeným nedoporučuje hodnotit práci podřízených v přítomnosti dalších kolegů.

Zkuste si živě představit sebe v následujících situacích. Kdyby se vám taková situace stala, co by vám připadalo jako její příčina? Přestože události mohou mít mnoho příčin, vyberte si prosím jen jednu – hlavní příčinu, která by ve vašem případě platila. Napište prosím tuto příčinu do volného políčka. Poté prosím odpovězte na několik otázek o této příčině.

1. Hlásíte se na pracovní místo, které opravdu chcete, a uspějete.

Napište jednu hlavní příčinu: _____

Vychází tato příčina spíše z vás osobně, anebo z lidí okolo a okolností?

Rozhodně z lidí a okolností   1   2   3   4   5   6   7   Rozhodně ze mě

Bude podle vás tato příčina platit v podobných situacích i do budoucna?

Nikdy už nebude platit   1   2   3   4   5   6   7   Vždy bude platit

Ovlivňuje tato příčina pouze tuto konkrétní situaci, anebo i další oblasti vašeho života?

Pouze tuto situaci   1   2   3   4   5   6   7   Všechny oblasti mého života

Zkuste si živě představit sebe v následujících situacích. Kdyby se vám taková situace stala, co by vám připadalo jako její příčina? Přestože události mohou mít mnoho příčin, vyberte si prosím jen jednu – hlavní příčinu, která by ve vašem případě platila. Napište prosím tuto příčinu do volného políčka. Poté prosím odpovězte na několik otázek o této příčině.

2. Prezentujete na semináři výsledky své práce, ale lidé reagují negativně.

Napište jednu hlavní příčinu: _____

Vychází tato příčina spíše z vás osobně, anebo z lidí okolo a okolností?

Rozhodně z lidí a okolností   1   2   3   4   5   6   7   Rozhodně ze mě

Bude podle vás tato příčina platit v podobných situacích i do budoucna?

Nikdy už nebude platit   1   2   3   4   5   6   7   Vždy bude platit

Ovlivňuje tato příčina pouze tuto konkrétní situaci, anebo i další oblasti vašeho života?

Pouze tuto situaci   1   2   3   4   5   6   7   Všechny oblasti mého života

Zkuste si živě představit sebe v následujících situacích. Kdyby se vám taková situace stala, co by vám připadalo jako její příčina? Přestože události mohou mít mnoho příčin, vyberte si prosím jen jednu – hlavní příčinu, která by ve vašem případě platila. Napište prosím tuto příčinu do volného políčka. Poté prosím odpovězte na několik otázek o této příčině.

3. Potkáte kamaráda, který pochválí, jak vypadáte.

Napište jednu hlavní příčinu: _____

Vychází tato příčina spíše z vás osobně, anebo z lidí okolo a okolností?

Rozhodně z lidí a okolností   1   2   3   4   5   6   7   Rozhodně ze mě

Bude podle vás tato příčina platit v podobných situacích i do budoucna?

Nikdy už nebude platit   1   2   3   4   5   6   7   Vždy bude platit

Ovlivňuje tato příčina pouze tuto konkrétní situaci, anebo i další oblasti vašeho života?

Pouze tuto situaci   1   2   3   4   5   6   7   Všechny oblasti mého života

Atribuční styl

- externí – interní
- trvalá – dočasná
- globální – specifická

Atribuční styl

- depresogenní/depresivní
- optimistický

- naučená bezmocnost